

UDC 37.04:37.091.2

DOI 10.35433/pedagogy.2(113).2023.52-63

RESEARCH OF THE CATEGORY "UPBRINGING" BY MEANS OF SCIENTIFIC ANALYSIS

O. V. Voznyuk*, O. A. Dubaseyuk**

The category "upbringing" is studied by means of content analysis and linguistic analysis. The relevance of the article stems from a certain underestimation of personality upbringing and scientific knowledge in the organization of the upbringing process in the educational systems of Ukraine and foreign countries, from deep qualitative changes occurring in modern youth environment, as well as from the fact that there is a different understanding of the mentioned phenomenon both in the context of pedagogical theory and in the field of sociolinguistic studies, which reveal multifarious content of the category "upbringing" in different languages, which affects its content. The article provides the correlation of the features of the concept "upbringing" obtained through linguistic analysis and content analysis.

On the basis of the conducted research, upbringing as a category used in the context of Ukrainian-language scientific and pedagogical literature is identified as a process of conscious development of an independent personality, which is carried out under the influence of a teacher-educator in the process of joint reciprocal activity of all participants in the educational process, aimed at mastering the methods of their moral self-development and the experience of social relations. At the same time, the process of upbringing involves the actualization of hidden potential resources of the child's psyche under the socializing influence of society, as well as family and school as social institutions. Under such conditions, upbringing has revealed a social, purposeful, formative, conscious character, its result is the psychic development of the personality as an organized, multifactorial social and personality educational process aimed at forming a person's ability for self-development, self-education, and self-determination.

At large, the process of upbringing is understood as a socio-historical phenomenon and the process of transmitting the accumulated experience of humanity from generation to generation; as a process that leads to certain changes in the personality sphere, as a mediated mutual influence of all participants in the educational process, being in unity with the process of interaction of various objective and subjective factors of personality formation; as a developmental activity; as management and control of personality development.

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
alexvoz@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4458-2386

** Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
dubaseniyuk@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9447-4527

Keywords: *personality upbringing; content analysis; linguistic analysis; modernization of the education system; self-development; self-education; self-determination.*

ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ "ВИХОВАННЯ" ЗАСОБАМИ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк

Категорія "виховання" досліджується за допомогою методів контент-аналізу та лінгвістичному аналізу. Актуальність статті впливає з певної недооцінки ролі виховання особистості та наукового знання в організації виховного процесу в освітніх системах України та зарубіжних країн, з глибоких якісних змін, що відбуваються в сучасному молодіжному середовищі, а також з факту, що існує різне розуміння зазначеного феномену як у контексті педагогічної теорії, так і у сфері соціолінгвістичних досліджень, які фіксують багатоманітний зміст категорії "виховання" у різних мовах, що позначається на її змістовому наповненні. У статті проводиться кореляція ознак категорії "виховання", отриманих завдяки лінгвістичному аналізу та контент-аналізу.

На основі проведеного дослідження виховання як категорія, що використовується у контексті україномовної науково-педагогічної літератури, – це процес свідомого розвитку самостійної особистості, що здійснюється під впливом педагога-вихователя у процесі спільної реципроктивної діяльності всіх учасників освітнього процесу, спрямованої на оволодіння ними способами морального саморозвитку і досвідом суспільних відносин. При цьому процес виховання передбачає розвиток в дитині прихованих потенційних ресурсів її психіки під соціалізуючим впливом суспільства та родини і школи як суспільних інститутів. За таких умов, виховання виявляє соціальний, цілеспрямований, формувальний, свідомий характер, його результатом є психічний розвиток особистості як організований, багатofакторний соціально-особистісний освітній процес, спрямований на формування в людини здатності до саморозвитку, самовиховання, самовизначення.

Відтак, процес виховання розуміється як соціально-історичне явище та процес трансляції накопиченого досвіду людства від покоління до покоління; як процес, що веде до певних змін в особистісній сфері, як опосередкований взаємовплив усіх учасників освітнього процесу, що виступає у єдності з процесом взаємодії різноманітних об'єктивних і суб'єктивних чинників формування особистості; як розвивальна діяльність; як управління і керівництво розвитком особистості.

Ключові слова: *виховання особистості; контент-аналіз; лінгвістичний аналіз; модернізація системи освіти; саморозвиток, самовиховання, самовизначення.*

Introduction of the issue. Nowadays, the modernization of the education system is becoming especially acute; this process is reflected in the contradiction between the modern requirements in the field of upbringing of the young generation and its insufficient preparation for life in new conditions and the insufficient readiness of teachers to work in this field. Complex socio-political processes taking place in society affected, first of all, the youth, their views, attitudes, relationships, beliefs. Underestimation of the role of personality upbringing and scientific knowledge in the organization of the upbringing process has led to serious shortcomings in the education of young people [6: 21].

Постановка проблеми. Нині модернізації системи освіти набуває особливої гостроти і відображається у суперечності між сучасними вимогами у сфері виховання молодого покоління та його недостатньою підготовленістю до життя у нових умовах, недостатньою готовністю педагогів до роботи в цій сфері. Складні соціально-політичні процеси що відбуваються в суспільстві позначилися, перш за все, на молоді, її поглядах, установках, відносинах, переконаннях. Недооцінка ролі виховання особистості та наукового знання в організації виховного процесу привела до серйозних недоліків у вихованні молоді [6: 21].

At the state level, the importance of this problem is evidenced in a number of laws, the most important of the latter concerns the "New Ukrainian School" concept, which implements the process of reforming the educational sphere of Ukraine for the period until 2029.

Current state of the issue. A number of studies conducted in recent years testify to profound qualitative changes taking place in the youth environment. Among them, special attention is paid to the problems of the philosophy of upbringing the children and the youth based on the ideas of people-centrism (I.D. Bekh, I.A. Zyazyun, V.G. Kremen, D.V. Chernilevsky and others). At the same time, the upbringing process in modern educational institutions of Ukraine is characterized by a focus on the formation of a comprehensively developed personality, on its individual development; on strengthening the Ukrainian national component in upbringing work; on in-depth study of the national history and culture of Ukraine (O.E. Antonova, O.S. Berezyuk, V.G. Kuz, Yu.D. Rudenko, S.O. Serhiychuk and others); on liberalization of public opinion among the student youth, on democratization of school management [1-4; 7; 9; 10: 221; 14].

The category of student youth is of a great scientific interest for the researchers, since it reflects a special social phenomenon determined by the social situation of young people's development. It is during these years that their worldview is formed, there is a growth of young people's cognitive interest in the most general principles of the universe, the laws of nature and human existence. At the same time, life plans, professional interests and self-determination of student youth are considered by the educationalists. Regardless of the desire for independence expressed by young people, the youth need help of the older generation, the transfer of acquired new knowledge and the transmission of life experience to the young people through the processes of upbringing, teaching, socialization, and the educational process, in general.

If we arrange these processes as genetically consecutive stages of child's

На державному рівні важливість цієї проблеми засвідчено у низці законів, найбільш важливий з останніх стосується Концепції "Нова українська школа", яка реалізує процес реформування освітньої сфери України на період до 2029 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про глибокі якісні зміни, що мають місце у молодіжному середовищі, свідчить низка досліджень, проведені останніми роками. Серед них особливої уваги набувають проблеми філософії виховання дітей та молоді на основі ідей людиноцентризму (І.Д. Бех, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, Д.В. Чернілевський та ін.). Водночас виховний процес у сучасних освітніх закладах України характеризується спрямованістю на формування всебічно розвиненої особистості, на її індивідуальний розвиток; посилення українського національного компоненту у виховній роботі; поглиблення вивчення національної історії, культури України (О.Є. Антонова, О.С. Березюк, В.Г. Кузь, Ю.Д. Руденко, З.О. Сергійчук та ін.); лібералізацію громадської думки учнівської молоді, демократизацію управління школами [1-4; 7; 9; 10: 221; 14].

Категорія учнівської молоді являє для дослідників великий науковий інтерес, оскільки відображає особливий суспільний феномен, обумовлений соціальною ситуацією розвитку молодих людей. Саме у ці роки формується їх світогляд, відбувається зростання пізнавального інтересу до найбільш загальних принципів всесвіту, законів природи і людського буття. Одночасно освітянами осмислюються життєві плани, професійні інтереси самовизначення учнівської молоді. Не зважаючи на виражене у молодих людей прагнення до самостійності, юнацтво потребує допомоги старшого покоління, передачі їй набутих нових знань і трансляцію життєвого досвіду через процеси виховання, навчання, соціалізації та освітнього процесу, загалом.

Якщо розташувати ці процеси як генетично послідовні етапи розвитку дитини, то можна побачити, що виховання як соціалізаційний процес,

development, then we can see that upbringing as a socialization process, which is ensured by the participation of the family (family education) and preschool education institutions (preschool education), becomes a certain springboard for child's further ascent to personality as the goal of this development (I.D. Beh [3]) by means of educational activity and professionalization provided by various types of secondary and higher education institutions.

At the same time, the category of "upbringing" in a certain way appears to be a contradictory one in terms of its content. This is evidenced by the different understanding of the mentioned phenomenon both in the context of pedagogical theory and in the field of sociolinguistic studies, revealing the multifaceted meaning of the category "upbringing" in different languages, which affects its content. Therefore, it is very important to find out the logical-semantic content of the category "upbringing" by means of objective scientific analysis.

Aim of research. The purpose of the study is to analyse the category of "upbringing" using analytical-synthetic research tools.

Research methods: theoretical analysis, including linguistic analysis, synthesis, comparison, content analysis, which allows, on the one hand, to reveal the hidden content parameters of the studied phenomenon, and on the other hand, to reproduce with their help an integral picture of this process. At the same time, linguistic analysis, which is first used in the context of the study of the phenomenon of upbringing, should deepen our understanding of the upbringing process.

Results and discussion. One of the important methods of studying the phenomenon of upbringing is the linguistic method, which involves the analysis of the mentioned phenomenon as a linguistic entity, as a word characterized by a certain structure and semantic content, which can vary in different languages.

Regarding the different content of the category/word "upbringing" in different languages, the semantic motivation of the

який забезпечується участю родини (родинне виховання) та закладів дошкільної освіти (дошкільне виховання), постає певним трампліном подальшого сходження дитини до особистості як мети цього розвитку (І.Д. Бех [3]) засобами навчальної діяльності та професіоналізацією, що забезпечуються різними типами закладів середньої та вищої освіти.

При цьому категорія "виховання" певним чином постає суперечливою щодо її змісту. Про це свідчить різне розуміння зазначеного феномену як у контексті педагогічної теорії, так і у сфері соціолінгвістичних досліджень, які фіксують багатоманітний зміст категорії "виховання" у різних мовах, що позначається на її змістовому наповненні. Відтак, вельми актуальним є з'ясування логіко-семантичного змісту категорії "виховання" засобами об'єктивного наукового аналізу.

Мета дослідження: проаналізувати категорію "виховання" методами аналітико-синтетичного дослідницького інструментарію.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, у тому числі лінгвістичний аналіз, синтез, порівняння, контент-аналіз, який дозволяє з одного боку виявити приховані змістові параметри досліджуваного явища, а з іншого боку, відтворити за їх допомогою інтегральну картину цього процесу. При цьому лінгвістичний аналіз, який уперше використовується у контексті вивчення феномену виховання, має поглибити наше розуміння виховного процесу.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих методів дослідження феномену виховання є лінгвістичний метод, який передбачає аналіз зазначеного феномену як лінгвістичної сутності, слова, що характеризується певною структурою та смисловим змістом, які можуть варіюватися у різних мовах.

Щодо різного змісту категорії/слова "виховання" у різних мовах, то смислова мотивація слова "виховання" в українській мові пов'язана з процесом "витагування" догори, зовні (префікс "ви") того, що "ховається", "приховано" в

word "upbringing" ("виховання") in the Ukrainian language relates to the process of "pulling upwards" (prefix "ви") something that "is hiding", that is "being hidden" in a child – that is, that is contained in the child in a hidden, virtual-potential form as certain genetic endowments, giftedness capacities.

In the English language this notion is realized through the word "upbringing" (as well as education, nurture, breeding, moulding, raising, etc.), which can also be interpreted as "lifting up". However, in scientific English-language literature, the term "upbringing" is almost never used, in this case the word is translated as "education" being the word that derives from the Latin language and denotes the movement under the influence of a certain guidance being "conducting", "leading", "directing" one. In the Albanian language, in a similar way, upbringing is denoted as "edukimin". The same situation is observed in the Portuguese ("educação"), Spanish ("educación"), Italian ("educazione") languages, which are associated with the Latin source language ("educatio").

In the Lithuanian language, upbringing is denoted as "auklėjimas", which can be interpreted as "filling", that corresponds to the English word "moulding", which in English is sometimes used to denote the process of formation, "moulding" of a child, i.e. its upbringing under the moulding influence

Sometimes in English-language literature published in Poland and Ukraine, in some cases the word "виховання" appears as "upbringing", but there is a tendency to use the word "education" in this case (compare with the Polonized Ukrainian word "едукація", which is related to the word "освіта" in Polish – "edukacja").

In the Polish language, "upbringing" is "wychowanie", which brings the logical-semantic meaning of this word closer to the corresponding word used in the Ukrainian language. A similar trend can be observed in the Slovak ("výchovou") and Czech ("výchova") languages.

In the Romanian language, "creșterea" (upbringing) means the growth that occurs under a certain influence or as a

дитині – тобто того, що міститься в ній у прихованому, віртуально-потенційному вигляді у якості певних генетичних задатків, обдарувань.

В англійській мові виховання може розумітися як "upbringing" (також як education, nurture, breeding, moulding, raising та ін.), що можна тлумачити і як "підняття угору". Однак в науковій англійській літературі термін "upbringing" майже не використовується, у цьому випадку слово "виховання" перекладається як "education" – словом, що походить з латинської мови та позначає рух під впливом певного керівництва – "ведення", "приведення", "спрямування". В албанській мові подібним же чином виховання позначається як "edukimin". Таку ж ситуацію спостерігаємо у португальській ("educação"), іспанській ("educación"), італійській ("educazione") мовах, які асоціюються з латинською мовою-джерелом ("educatio").

У литовській мові виховання позначається як "auklėjimas", що можна трактувати як "залівка", що відповідає англійському слову "moulding", яке в англійській мові іноді використовується для позначення процесу формування, "ліплення" дитини, тобто її виховання під формодійовим впливом.

Іноді в англійській літературі, виданій в Польщі та Україні, в окремих випадках слово "виховання" зустрічається як "upbringing", але спостерігається тенденція щодо вживання слова "education" (порівняйте з полонізованим українським словом "едукація", яка співвідноситься зі словом "освіта" польською – "edukacja").

У польській мові "виховання" – це "wychowanie", що наближає логіко-семантичний зміст цього слова до відповідного слова, яке вживається в українській мові. Подібну ж тенденцію простежуємо у словацькій ("výchovou"), чеській ("výchova") мовах.

У румунській мові "creșterea" – виховання – позначає зростання, що відбувається під певним впливом або як спонтанний процес. У сербській мові ми маємо "васпитања", що виявляє дещо інший логіко-семантичний зміст,

spontaneous process. In the Serbian language, we have "васпитања", which reveals a slightly different logical-semantic meaning related to the process of nourishment/nutrition. Here, in contrast to the Ukrainian language (where the emphasis is laid on bringing out something that is hidden – "sacred", "basal", "secret", "deep"), the emphasis is laid on the process of child's development under the influence of nutrition, including not only material (food), but also informative nutrition. A similar picture can be observed in the Bulgarian ("възпитание"), Bosnian ("vaspitanje"), and Russian languages.

In the German language, "upbringing" is understood as "Erziehung", when "ziehe" (the stem of the word "Erziehung") means "to pull", which puts the logical-semantic meaning of this word closer to that one found in some Indo-European languages – for example, in the Danish ("opdragelse"), Swedish ("uppfostran"), Dutch ("opvoeding"), Norwegian ("oppdragelse") languages.

The word "tarbiya" ("upbringing") in the Arabic language is taken from the verb "rababa". The noun from it is "ar-rabbu", which is used in the Arabic language with the meaning outlined by such words as "king", "lord", "corrector". In general, "tarbiya" is used in the sense of "correction", it is the process of development and education of a healthy Muslim, complete in the context of health, mind, beliefs, leadership, and innovation. Here upbringing is similar to the work of a peasant, who removes thorns and extracts weeds to grow a useful plant. In this case upbringing can be understood as cultivation, guidance, correction, nourishment, nutrition.

In the same way, the term "upbringing" can be interpreted in the Kazakh ("тәрбие"), Tajik ("тарбия"), Tatar ("тарбия"), Turkmen ("terbiýe"), Turkish ("yetiştirme") and some other related languages.

In the Sanskrit language, upbringing (पालनम्) can be interpreted in a multifaceted context: it is fulfilment, discharge, withdrawal, nourishment, help, patronage, culture, compliance, management... In Hindi (पालना-पोसना) we generally have the

пов'язаний із процесом живлення/харчування. Тут, на відміну від української мови (де наголошується на виведенні зовні дещо прихованого – "сакрального", "базального", "таємного", "глибинного"), наголос робиться на процесі розвитку дитини під впливом живлення, у тому числі живлення не тільки матеріального (харчування), але й інформаційного. Подібну ж картину спостерігаємо у болгарській ("възпитание"), боснійській ("vaspitanje"), російській мовах.

У німецькій мові "виховання" розуміється як "Erziehung", коли "ziehe" (основа слова "Erziehung") – це "тягнути", що наближає логіко-семантичний зміст цього слова до такого, яке виявляється у деяких індоєвропейських мовах, наприклад у датській ("opdragelse"), шведській ("uppfostran"), нідерландській ("opvoeding"), норвезькій ("oppdragelse") мовах.

Слово "тарбія" ("виховання") в арабській мові взято від дієслова "рабаба". Іменник від нього – "ар-раббу", яке застосовується в арабській мові зі змістом, який окреслюється такими словами, як "король", "пан, якому підкоряються", "виправник". Загалом, "тарбія" застосовується у значенні "виправлення", це процес розвитку та освіти здорового мусульманина, повноцінного у контексті здоров'я, розуму, переконань, керівництва та новаторства. Тут виховання подібне до роботи селянина, який видаляє колючки і висмикує зілля, щоб виростити корисну рослину. У цьому випадку виховання можна розуміти як культивуацію, керівництво, корекцію, живлення, харчування.

Подібним же чином можна трактувати термін "виховання" у казахській ("тәрбие"), таджицькій ("тарбия"), татарській ("тәрбия"), туркменській ("terbiýe"), турецькій ("yetiştirme") та деяких інших споріднених мовах.

У санскритській мові виховання (पालनम्) можна трактувати у багатоманітному контексті: це виконання, розрядка, виведення, харчування, допомога, патронаж, культура, відповідність, ведення... У хінді (पालना-पोसना) у

same interpretations, but here such meanings as "cradle", "mother" are added.

In Chinese, upbringing (教養) can be interpreted as nutrition, training, education, culture, correction.

Thus, we have analysed the interpretation of the word "upbringing" in more than 30 languages. It can be seen that the semantic content and semantic motivation of the word "upbringing" as a whole depend both on the linguistic peculiarities of the languages and on their kinship, when, for example, in the Ukrainian, Polish, Slovak, and Czech languages being cognate ones, this word is characterized by a similar semantic content, that is, in these languages, the phenomenon of logical-semantic congruence with regard to the concept of "upbringing" is revealed. At the same time, here we observe a minimal number of synonymous words covering the meaning of the Ukrainian word "upbringing".

Conversely, when we compare the semantic content of the word "upbringing" in the Ukrainian language with similar words in other, being not cognate, languages, so we have a number of synonymous words denoting the mentioned concept, since the picture of the world related to the functioning of the Ukrainian language and the picture of the world associated with the functioning of other languages – unrelated to Ukrainian – are somewhat different, not completely identical, which affects the logical-semantic originality of the word "upbringing" in these languages. This fact can be explained by the hypothesis of linguistic relativity as a concept developed in the 1930s by E. Sapir and B. Whorf, according to whom the structure of the language determines the picture of the world, thinking and the way of cognizing the world by native speakers [13].

In general, the logical-semantic meaning of the word "upbringing" in the Ukrainian language is related to the purposeful process of externalization, i.e. actualization, of the hidden (potential, genetically embedded) psychophysiological resources of the personality, taking place under the influence of certain socio-pedagogical tools.

цілому маємо такі ж трактування, але тут додаються такі значення, як "колиска", "магір".

У кітайській мові виховання (教養) може трактуватися, як харчування, тренування, освіта, культура, корекція.

Таким чином, ми розглянули трактування слова "виховання" у більш ніж 30 мовах. Можна побачити, що семантичний зміст та семантична мотивація слова "виховання" у цілому залежать як від лінгвістичної своєрідності мов, так і від їх спорідненості, коли, наприклад, в українській, польській, словацькій, чеській мовах як споріднених, це слово характеризується подібним семантичним змістом, тобто у цих мовах виявляється феномен логіко-семантичної конгруентності щодо поняття "виховання". При цьому, тут спостерігаємо мінімальну кількість синонімічних слів, що охоплюють зміст українського слова "виховання".

І навпаки, коли ми порівнюємо семантичний зміст слова "виховання" в українській мові з подібними словами в інших, неспоріднених мовах, то тут маємо низку синонімічних слів, пов'язаних із зазначеним поняттям, оскільки картина світу, пов'язана з функціонуванням української мови, та картина світу, пов'язана з функціонуванням інших – неспоріднених українській – мов дещо відрізняються (не повністю збігаються), що позначається на логіко-семантичній своєрідності слова "виховання" в цих мовах. Цей факт можна пояснити гіпотезою лінгвістичної відносності Е. Сепіра та Б. Уорфа як концепції, розробленої в 1930-х роках ХХ століття, за якою структура мови визначає картину світу, мислення і спосіб пізнання реальності носіями мови.

Загалом, логіко-семантичний зміст слова "виховання" в українській мові пов'язаний із цілеспрямованим процесом виведення зовні, тобто актуалізації, прихованих (потенційних, генетично закладених) психофізіологічних ресурсів особистості, що відбувається під впливом певних соціально-педагогічних інструментів.

In other languages, the logical-semantic content of the phenomenon of upbringing is reflected in such words as nutrition, extraction, correction, management, growth (self-realization), direction, conduct, cultivation, training (preparation), help, discharge (realization), cultural creativity.

As for clarifying the meaning of the category "upbringing" thanks to an objective scientific analysis, it is appropriate to use the content analysis method, which, in our opinion, is one of the most adequate and effective methods concerning the mentioned research context, since this method contributes to a deeper understanding of the specified phenomenon by different native speakers, which is achieved on the basis of a certain socio-pedagogical theory and practice. Under such conditions, the opinion of each scientist (being a native speaker) as an experienced and authoritative researcher becomes important for us.

Content analysis is an effective method of quantitative and qualitative research of the content of certain materials, in particular the content of official and personal documents, materials of mass and interpersonal communication, pedagogical and other literature. The essence of the method consists in the systematic and reliable fixation of certain language units of the studied content, as well as in the quantification of the data obtained. Content analysis has become widely used in our country and abroad [8; 11; 12].

Content analysis involves a step-by-step procedure for researching a certain category (concept, pedagogical phenomenon, etc.) in the system of psychological and pedagogical sciences. Using the content analysis procedure regarding the category "upbringing" [5: 200-221] allows us to reach such conclusions.

1. Upbringing is a socio-historical, civilizational phenomenon that transmits social experience, spiritual culture, patriotic beliefs and ensures their assimilation by a person for the purpose of forming his/her personality. This feature has been noted by the majority of the authors of the conducted content analysis (86.7%).

В інших мовах логіко-семантичне наповнення феномену виховання відображається у таких словах, як живлення, витягування, корекція, керування, зростання (самоздійснення), спрямування, проведення, вирощування, тренування (підготовка), допомога, розрядка (реалізація), культуротвірність.

Щодо з'ясування значення категорії "виховання" завдяки об'єктивному науковому аналізу, то тут доречним є застосування методу контент-аналіз, який, на нашу думку, є найбільш адекватним та ефективним щодо зазначеного дослідницького контексту, оскільки цей метод сприяє більш глибокому розумінню зазначеного феномену різними носіями мови, яке досягається на основі певної соціально-педагогічної теорії і практики. За таких умов для нас важливим постає думка кожного науковця як досвідченого й авторитетного дослідника.

Контент-аналіз – це достатньо ефективний метод кількісного та якісного дослідження змісту певних матеріалів, зокрема змісту офіційних і особистих документів, матеріалів масової та міжособистісної комунікації, педагогічної та іншої літератури. Сутність методу полягає у систематичній і надійній фіксації певних одиниць змісту, що вивчається, а також у квантифікації даних, що отримуються. Контент-аналіз набув широкого застосування в нашій країні, так і за кордоном [8; 11; 12].

Контент-аналіз передбачає поетапну процедуру дослідження визначеної категорії (поняття, педагогічного явища) у системі психолого-педагогічних наук. Використання процедури контент-аналізу стосовно категорії "виховання" [5: 200-221] дозволяє дійти таких висновків.

1. Виховання – соціально-історичне, цивілізаційне явище, яке транслює соціальний досвід, духовну культуру, патріотичні переконання та забезпечує їх засвоєння людиною з метою формування її особистості. Ця ознака відзначена більшістю авторів проведеного контент-аналізу (86,7%).

2. Upbringing is a procedural and activity category that reflects the formation and development of the personality of children and school youth and realizes the spiritual enrichment of a person, the formation of his/her consciousness (63.3%).

3. Upbringing is a socio-pedagogical mutual holistic-systemic influence and self-influence that takes place among the participants in the educational/upbringing process for the purpose of personality development (50%).

4. Upbringing is a kind of (socializing, subject-subject, subject-object, partner-collaborative, purposeful, dialectical) interaction of the participants in the educational/upbringing process (40%).

5. Upbringing is a kind of (purposeful, multifaceted, mutual, collective, self-directed, continuous) activity (33.3%).

It is important to reveal the correlation of the features of the category "upbringing" obtained through content analysis and linguistic analysis.

2. Виховання – це процесуально-діяльнісна категорія, що відображає формування і розвиток особистості дітей та учнівської молоді та реалізує духовне збагачення людини, формування її свідомості (63,3%).

3. Виховання – це соціально-педагогічний взаємний цілісно-системний вплив та самовплив, що відбувається у середовищі учасників освітнього/виховного процесу з метою розвитку особистості (50%).

4. Виховання – це своєрідна (соціалізуюча, суб'єкт-суб'єктна, суб'єкт-об'єктна, партнерсько-співробітницька, цілеспрямована, діалектична) взаємодія учасників освітнього/виховного процесу (40%).

5. Виховання – це своєрідна (цілеспрямована, багатоманітна, обопільна, колективна, самокерована, неперервна) діяльність (33,3%).

Важливим є виявлення кореляції ознак категорії "виховання", отриманих завдяки контент-аналізу та лінгвістичному аналізу.

Table 1

Correlation of features of the category "upbringing" obtained by means of content analysis and linguistic analysis

Signs of the upbringing obtained by content analysis	Signs of the upbringing obtained by linguistic analysis
Upbringing as a socio-historical, civilizational phenomenon that transmits social experience, spiritual culture, patriotic beliefs and ensures their assimilation by a person for the purpose of forming his/her personality.	Management/conduct/direction Cultivation/assistance Cultural creativity
Upbringing as a procedural and activity category that reflects the formation and development of the personality of children and school youth and realizes the spiritual enrichment of a person, the formation of his/her consciousness.	Actualization (extraction) of the child's hidden (potential, genetically embedded) psychophysiological resources Correction/reforming
Upbringing as a socio-pedagogical mutual holistic-systemic influence and self-influence that takes place in the environment of the participants in the educational/ upbringing process for the purpose of personality development.	Growth (self-actualization) Management/conduct/direction Training (preparation)
Upbringing as a peculiar (socializing, subject-subject, subject-object, partner-collaborative, purposeful, dialectical) interaction of	Correction/reforming Training (preparation) Actualization (extraction) of the child's hidden (potential, genetically

participants in the educational/ upbringing process.	embedded) psychophysiological resources. Growth (self-actualization)
Upbringing as a kind of (purposeful, multifaceted, mutual, collective, self-directed, continuous) activity.	Discharge (implementation) Nourishment / nutrition

Therefore, there is a certain correlation between the characteristics of the category "upbringing" obtained by use of the two methods. This indicates that the scientific content of the concept of "upbringing" as a whole coincides with the linguistic content of this concept. However, a complete picture regarding the category "upbringing" is obtained precisely thanks to the combination of the resources of the two used research methods if they complement each other and clarify the considered features, when scientific language (content analysis) and natural language (linguistic analysis) are found to complement and enrich each other.

Conclusions and research perspectives. In the context of using the method of content analysis, the concept of "upbringing" is understood as a socio-historical process of transmitting a certain experience of human civilization, which provides purposeful changes in the personality sphere of the participants in the educational and upbringing process. Under such conditions, upbringing as a developmental activity can be interpreted as the management and mediated mutual influence of these participants in the context of the dialectical unity of various objective and subjective factors of personality formation.

The conducted categorical content analysis and linguistic analysis of the concept "upbringing" has made it possible to formulate it in the following form: upbringing as a category used in the context of Ukrainian-language scientific and pedagogical literature is a process of conscious development of an independent personality, which is carried out under the influence of a *teacher-educator in the process of joint reciprocal activity of all participants in the educational process, aimed at mastering the methods of their moral self-development and the experience of social relations.*

Відтак, існує певна кореляція між ознаками категорії «виховання», отриманими за допомогою двох методів. Це свідчить про те, що науковий зміст поняття "виховання" у цілому збігається з мовним змістом цього поняття. Однак цілісна картина щодо категорії "виховання" отримується саме завдяки поєднанню ресурсів двох використаних дослідницьких методів за умови взаємного доповнення та уточнення розглянутих ознак, коли наукова мова (контент-аналіз) та природна мова (лінгвістичний аналіз) виявляються такими, що доповнюють та збагачують одна одну.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. У контексті використання методу контент-аналізу поняття "виховання" розуміється як соціально-історичний процес трансляції певного досвіду людської цивілізації, який забезпечує цілеспрямовані зміни в особистісній сфері учасників освітнього-виховного процесу. За таких умов виховання як розвивальна діяльність може трактуватися як керування та опосередкований взаємовплив цих учасників у контексті діалектичної єдності різноманітних об'єктивних і суб'єктивних чинників формування особистості.

Проведений категоріальний контент-аналіз та лінгвістичний аналіз поняття «виховання» дає можливість сформулювати його у такому вигляді: виховання як категорія, що використовується у контексті україномовної науково-педагогічної літератури, – це процес свідомого розвитку самостійної особистості, що здійснюється під впливом педагога-вихователя у процесі спільної реципрокної діяльності, спрямованої на оволодіння вихованцями засобами морального саморозвитку і досвідом

At the same time, the process of upbringing involves the actualization of hidden potential resources of child's psyche through the socialization influence of society, as well as family and school as social institutions. Under such conditions, upbringing has a social, purposeful, formative, conscious character, its result is the mental development of the personality as an organized, multifactorial social and personality educational process aimed at forming a person's ability to self-development, self-education, self-realization.

Prospective areas of further research can be the study of other categories of pedagogy (such as "education", "development", "pupil", etc.) in the context of two complementary methods – the linguistic analysis and content analysis. This will allow further updating the scientific knowledge regarding domestic and foreign educational systems; to carry out the necessary modernization of the forms, methods, technologies of the teacher's upbringing activity, educational and methodological support of the upbringing process in secondary and higher education institutions, taking into account European integration processes; to develop a system of training a new generation of teachers for educational activities in modern conditions.

суспільних відносин. При цьому процес виховання передбачає актуалізацію в дитині прихованих потенційних ресурсів її психіки шляхом соціалізаційного впливу суспільства, а також родини і школи як суспільних інститутів. За таких умов, виховання має соціальний, цілеспрямований, формувальний, свідомий характер, його результатом є психічний розвиток особистості як організований, багатофакторний соціально-особистісний освітній процес, спрямований на формування в людини здатності до саморозвитку, самовиховання, самореалізації.

Перспективними напрямками подальших досліджень можуть бути вивчення інших категорій педагогіки (таких, як "освіта", "розвиток", "учень" та ін.) у контексті двох комплементарних методів – лінгвістичного аналізу та контент-аналізу. Це дозволить реалізувати подальше оновлення наукових знань щодо вітчизняних та зарубіжних виховних систем; здійснити необхідну модернізацію форм, методів, технологій виховної діяльності педагога, навчально-методичного забезпечення виховного процесу у закладах середньої та вищої освіти з урахуванням євроінтеграційних процесів; розробити систему підготовки нової генерації педагогів до виховної діяльності в сучасних умовах

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Antonova, O.Ye. (2007). *Teoretychni ta metodychni zasady navchannia pedahohichno obdarovanykh studentiv [Theoretical and methodical principles of teaching pedagogically gifted students]*. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 472 [in Ukrainian].
2. Bekh, I.D., Vozniuk, O.V., & Levkivskyi, M.V. (2001). *Deiaki aspekty novoi vykhovnoi paradyhmy (v konteksti tvorchosti A.S. Makarenka) [Some aspects of the new educational paradigm (in the context of A.S. Makarenko's work)]*. *Pedahohika i psykholohiia – Pedagogy and psychology*, № 1 (30), 5-17 [in Ukrainian].
3. Bekh, I.D. (1995). *Vid voli do osobystosti [From will to personality]*. Kyiv: Ukraina-Vita, 202 [in Ukrainian].
4. Vasianovych, H.P., & Onyshchenko, V.D. (2007). *Noolohiia osobystosti [Noology of personality]*. Lviv: Spolom, 217 [in Ukrainian].
5. Dubaseniuk, O.A. (2010). *Metod kontent-analizu u systemi psykholoho-pedahohichnykh doslidzhen. Metodolohiia naukovoi diialnosti: navch. posib. [The method of content analysis in the system of psychological and pedagogical research. Methodology of scientific activity: study guide]*. Vyd. 2-e, dop. / D.V. Chernilevskyi, O.V. Dubaseniuk ta inshi / za red. profesora D.V. Chernilevskoho. Vinnytsia: Vyd-vo AMSKP, 200-221 [in Ukrainian].

6. *Dukhovna kultura osobystost: navch. posib. [Spiritual culture of personality: education manual]* (2010). / D.B. Chernilevskiy, O.V. Vozniuk, O.A. Dubaseniuk ta in. Vinnytsia: AMSKP, 460 [in Ukrainian].
7. Ziaziun, I.A. (2000). *Filosofski problemy humanizatsii ta humanitaryzatsii osvity [Philosophical problems of humanization and humanization of education]. Pedagogika tolerantnosti – Pedagogy of tolerance*, № 3, 58-61 [in Ukrainian].
8. Kostenko, N., & Ivanov, V. (2003). *Dosvid kontent-analizu: Modeli ta praktyky [Content analysis experience: Models and practices]*. Kyiv: Tsentr vilnoi presy, 200 [in Ukrainian].
9. Kremen, V.H. (2007). *Filosofia natsionalnoi idei. Liudyna. Osvita. Sotsium [The philosophy of the national idea. Man. Education. Society]*. Kyiv: Hramota, 576 [in Ukrainian].
10. Maksymiuk, S.P. (2009). *Pedahohika: navch. posib. [Pedagogy: study guide]*. Kyiv: Kondor, 670 [in Ukrainian].
11. Yuskiv, B.M. (2006). *Kontent-analiz. Istorii rozvytku i svitovyi dosvid [Content analysis. History of development and world experience]*. Rivne: Perspektyva, 203 [in Ukrainian].
12. Drisko, James, & Tina Maschi (2016). *Content analysis*. New York: Oxford University Press, 208 [in English].
13. Lucy, John A. (1997). Linguistic Relativity. *Annual Review of Anthropology*, 26, 291-312. DOI: 10.1146/annurev.anthro.26.1.291, JSTOR 2952524 [in English].
14. Onyshchenko, N., Serdiuk, N., & Krykun, V. (2021). Pre-service teachers' training for the innovative extracurricular work. *Advanced Education*, 8(19), 20-32. Retrieved from: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.225789/> [in English].

Received: May 10, 2023
Accepted: June 07, 2023